

**УПРАВЛІННЯ КУЛЬТУРИ І ТУРИЗМУ ХАРКІВСЬКОЇ
ОБЛАСНОЇ ДЕРЖАВНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ
ХАРКІВСЬКА ОБЛАСНА УНІВЕРСАЛЬНА НАУКОВА
БІБЛІОТЕКА
СЕКТОР ІНФОРМАЦІЇ З ПИТАНЬ КУЛЬТУРИ І
МИСТЕЦТВА**

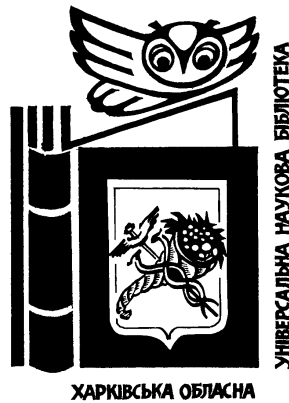
61003, м. Харків, вул. Кооперативна, 13
т. 731-31-32

**НОВІ ПАМ'ЯТНИКИ ІСТОРІЇ ТА КУЛЬТУРИ
ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ**

(Оглядова довідка за матеріалами періодичних видань)

Вип.3

Матеріал підготувала: Казанцева Н.Ю. – зав. сектором інформації
з питань культури і мистецтва Харківської
обласної універсальної наукової бібліотеки

Харків 1999

НОВІ ПАМ'ЯТНИКИ КУЛЬТУРИ ТА МЕМОРІАЛЬНІ ДОШКИ ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

(1996 - 1998 роки

Вип. 3).

ПАМ'ЯТНИК НА МОГИЛІ БОРИСА ОЛЕКСІЙОВИЧА ЧИЧИБАБІНА

Встановлено у серпні 1997 року на 2-му кладовищі м.Харкова по вулиці Пушкінській,102. Автор пам'ятника - київський скульптор Олексій Владимиров. На пам'ятнику викарбовано рядок із вірша Чичибабіна: "Сними с меня усталость, матерь смерть".

У спорудженні пам'ятника вдові поета допомагали друзі, харків'яни та колишні співвітчизники, що проживають нині у США та Ізраїлі.

МЕМОРІАЛЬНА ДОШКА ТА БАРЕЛЬЄФ Б.О.ЧИЧИБАБІНА

Встановлено на будинку № 1 по вулиці Чичибабіна (колишня 8-го з'їзду Рад) м. Харкова, де він жив у 1951 -1956 роках. Автор - київський скульптор О.Владимиров. Дошку відкрито у річницю від дня народження поета - у січні 1996 року.

МЕМОРІАЛЬНА ДОШКА, ПРИСВЯЧЕНА ПАМ'ЯТІ Б.О.ЧИЧИБАБІНА

Встановлено на фасаді СШ № 1 м. Чугуєва Харківської області, в якій з 1935 до 1940 року навчався майбутній поет. Меморіальну дошку відкрито у жовтні 1996 року.

МЕМОРІАЛЬНА ДОШКА, ПАМ'ЯТІ Б.О.ЧИЧИБАБІНА

Встановлено на будинку № 9-а по вулиці Танкопія у м. Харкові, де поет прожив останні роки свого життя. Меморіальну дошку було відкрито у річницю від дня народження поета - у січні 1998 року.

Борис Олексійович Чичибабін (Полушин) [9.01.1923, м. Кременчуг Полтавської обл. - 15.XII.1994, м. Харків] - російський поет, лауреат Державної премії СРСР в галузі літератури за 1990 рік.

Б.О.Полушин (свої вірші він підписував прізвиськом матері - Чичибабін) дитячі та юнацькі роки провів на Харківщині, у м. Чугуєві закінчив середню школу (1940). Свої перші вірші майбутній поет опублікував у місцевій газеті. Під час війни служив в частинах Закавказького військового округу. Після Перемоги, демобілізувавшись у 1945 р., вступив на філологічний факультет

Харківського університету. Але у 1946 р. його було засуджено до 5 років ув'язнення за нібито антирадянську агітацію. Б.О.Чичибабін був звільнений по відбуттю строку у 1951 р., реабілітований після XX з'їзду партії. Протягом 1963 - 1968 років вийшло 4 його поетичні збірки - одна в Москві і три в Харкові. У 1966 р. Чичибабіна було прийнято до Спілки письменників України. Далі почалися ускладнення. У 1973 р. його виключили із членів Спілки (повернення відбулося лише у 1988 р.). Всі ці роки, починаючи з 1968, твори Б.О.Чичибабіна не друкувались, його ім'я не згадувалось. Але писав він багато, його вірші розходились у списках, передавались із уст в уста. Все своє свідоме життя, крім років, проведених в армії та в таборах, Б.О.Чичибабін прожив у Харкові. Працював бухгалтером у трамвайно-тролейбусному управлінні. Лише в роки перебудови Б.О.Чичибабін і його твори повернулись до широкого кола читачів. В останні роки свого життя поет спізнав нарешті заслужену славу і широке визнання. Друкувались його твори, "живого класика" постійно запрошували виступати на різних вечорах і зустрічах у Харкові, Москві, Києві, Мінську, Ленінграді, Донецьку, в Німеччині, Ізраїлі, Італії. Про нього знімали фільми, він виступав по телебаченню. Його було відзначено Державною премією СРСР. Здавалось, що Чичибабін діждав своєї пори. Але не так сталося, як бажалось. Країна розкололась, і тріщина пройшла через серце поета: "Никуда я не трогался с места - дом остался, а родины нет". Чичибабін не знаходив свого місця в нові часи: "Не мои - ни пространство, ни время". Поет помер 15 грудня 1994 р.

Б.О.Чичибабін - російський поет, спадкоємець пушкінської лінії в поезії. Але є в його творчості нота чисто українського звучання, шевченківська, болюча.

Література:

Борис Чичибабин в статьях и воспоминаниях: Всему живому не чужой.../ Сост.: М.И.Богославский, Л.С. Карась-Чичибабина, Б.Я. Ладензон.- Харьков: Фолио, 1998.- 463 с.

Чичибабин Б.А. В стихах и прозе: И все-таки я был поэтом...- Харьков: Фолио; Каравелла, 1998.- 463 с.

Пам'ятник на могилі Б.О.Чичибабіна:

Борисов А. Память // Время.- 1997.- 4 сент.

Филатов А. Вехи // Веч. Харьков.- 1997.- 16 сент.

Меморіальна дошка та барельєф Б.О.Чичибабіна на будинку №1 по вул. Чичибабіна у м. Харкові:

Романовский В. Навечно прописан в Харькове // Веч. Харьков.- 1996.- 11 янв.- (Память).

Румянцева И. Борис Чичибабин: “Люди - радость моя” // Время.- 1996.- 11 янв.- (Возвращение Поэта).

Яковлева В. Памяти поэта и гражданина // Панорама.- 1996.- №3.- С.16.

Меморіальна дошка пам'яті Б.О. Чичибабіна на буд. № 9-а по вул. Танкопія у м. Харкові:

Танкопія, 9 А. Здесь жил Б. Чичибабин // Веч. Харьков.- 1998.- 10 янв.- (Вчера. Сегодня. Завтра).

Меморіальна дошка пам'яті Б.О. Чичибабіна на фасаді СШ №1 у м. Чугуєві Харківської області:

Румянцева И. Поэты покидают нас, чтобы уйти в город своей юности // Время.- 1996.- 22 окт.- (Из времени - в вечность).

ПАМ'ЯТНИК ВОЇНАМ, ЩО ЗАГИНУЛИ В АФГАНІСТАНІ

Відкрито 22 серпня 1997 р. у сквері біля станції метро “Наукова” у м. Харкові. Автор пам'ятника - харків'янин Андрій Угланов. Пам'ятник має вигляд 8-метрової бетонної стели, зірки з чорного граніту, розсіченої хрестом, в оточенні гранітної стіни з висіченими на ній іменами загиблих воїнів.

Афганська війна (грудень 1979 р. - лютий 1989 р.) - це незаживаюча рана для всіх народів колишнього Радянського Союзу. Залишила вона тяжку спадщину і для України - чверть тих, хто загинув там - її сини. Через “Афган” пройшло і понад 10 тис. харків'ян та жителів нашої області. 242 з них загинули, 264 - повернулись інвалідами, 268 померли від ран, від хвороб і покінчили життя самогубством після війни. По-різному історики оцінюють зараз ту “неоголошену війну”. Але ніхто з покоління хлопців вісімдесятих не винен, що на їх долю випали такі страшні випробування.

Пам'ятник споруджено за ініціативою Харківської обласної спілки ветеранів Афганістану на благодійні внески харків'ян, підприємств та організацій Харкова (більш як 3 тис. харків'ян і 50 організацій) при підтримці облдержадміністрації, виконкомів Харківської міської і Дзержинської районної Рад.

Перший камінь в основу меморіалу в Харкові було закладено ще у лютому 1989 року. Але будівництво розпочалося лише у 1995. Організацією будівництва займався благодійний фонд “Допомога”.

1989 році було закладено камені в основу майбутніх пам'ятників воїнам-”афганцям” і в усіх райцентрах Харківської області. У деяких з них, як, наприклад, у Лозовій, Змієві, Дергачах, Люботині, пам'ятники вже збудовано.

9 травня 1995 р. було відкрито пам'ятник воїнам, що загинули в Афганістані, на Меморіалі Слави у Красному Куті. Автор пам'ятника - молодий харківський художник, колишній "афганець" Сергій Ухач.

Кошти на пам'ятники воїнам збирають жителі районів і місцеві підприємства.

Література:

Белоусов И. Прошло немало лет, но нас не покидает надежда... // Панорама.- 1997.- 19 лип.- (Память).

Дрозд Н., Васильева Н. Только юность мне судьба с корнем вырвала // Слобода.- 1999.- 12 февр.- (Эхо Афганистана).

Долг исполнен до конца // Слобода.- 1999.-12 февр.- (Эхо Афганистана).

Не забыть, не вычеркнуть из памяти // Веч. Харьков.- 1999.- 16 февр.

Пам'ятник воїнам-інтернаціоналістам у Харкові:

Александрова В. Вічна їм пам'ять і слава // Слобід. край.- 1997.- 28 серп.- (Це було велике свято).

Барова Е. "В Афганістане, в черном тюльпане..." // Веч. Харьков.- 1997.- 23 авг.- (Память).

Клецов А. Восемь лет спустя // Время.- 1997.- 23 авг.- (Не забыть!).

Рязанцева С. У отчизны героев не счесть. Время выбрало нас... // Слобода.- 1997.- 29 авг.- (Эхо Афганистана).

Пам'ятник воїнам-афганцям // Промінь (Краснокутський р-н).- 1999.- 13 лют.- (На Меморіалі Слави у Красному Куті відкрито пам'ятник воїнам-афганцям).

МЕМОРІАЛЬНА ДОШКА, ПРИСВЯЧЕНА ПАМ'ЯТІ БРАТІВ АНАТОЛІЯ ТА ВІТАЛІЯ ГУРТОВИХ

Була встановлена на фасаді СШ № 3 м. Балаклія Харківської області у жовтні 1996 р.

Офіцери Збройних Сил СРСР брати Гуртови брали участь в Афганській війні. Анатолій (1956 року народження) загинув в бою у 1987 р., Віталій (1961 р.н.) помер у 1993 р. від тяжких поранень, одержаних в Афганістані. Обидва брати закінчили Балаклійську СШ № 3.

Література:

Стороженко В. Біль наш - Афганістан // Серп і молот (Балаклійський р-н).- 1996.- 16 жовт.- (Фоторепортаж).

ПАМ'ЯТНИК ЖЕРТВАМ І ГЕРОЯМ АФГАНІСТАНУ І ЧОРНОБИЛЯ

Було відкрито у м. Чугуєві Харківської області у серпні 1997 р. Автор пам'ятника - головний архітектор Чугуєва Г.В.Курилко.

В основу композиції покладено дзвін. Два пілони, що символізують “афганців” і чорнобильців, об'єднані цим дзвоном пам'яті. А знизу надпис: “Подвиг - трагедія - застереження”.

500 юнаків Чугуївщини пройшли Афганську війну, 22 із них стали інвалідами, 11 загинули. 21 жителя району позбавили життя наслідки аварії на ЧАЕС.

Пам'ятник чугуївці спорудили методом народного будівництва на добровільні пожертвування місцевих підприємств, організацій та окремих осіб.

Література:

Лисенко Л. По кому плаче дзвін // Слобода.- 1997.- 27 серп.- (Подія).

Тарасова Л. “Я не уйду, я внонь вернусь росой, травой, цветами” // Веч. Харьков.- 1997.- 14 авг.- (Память).

ПАМ'ЯТНИЙ ЗНАК ЖЕРТВАМ ЧОРНОБИЛЬСЬКОГО ЛИХА

Відкрито 26 квітня 1996 р. у парку “Зелений гай” Орджонікідзівського р-ну м. Харкова до 10-річчя аварії на Чорнобильській атомній електростанції.

Оригінальний пам'ятний знак із графічним зображенням розщепленого атома в міцних людських руках на гранітній брилі, чорними обгорілими каменями в символічному жерлі зруйнованого 4-го атомного енергоблоку відтепер повсякчас нагадуватиме про найбільшу технічну катастрофу ХХ сторіччя і безприкладний героїзм ліквідаторів її наслідків.

Відзначення трагічних роковин стало поштовхом до монументального увічнення пам'яті чорнобильців не тільки в Орджонікідзівському, а і у Комінтернівському р-ні Харкова, а також в Лозовій і Близнюківському р-ні області. Закладено пам'ятний камінь і в Молодіжному сквері м. Харкова, де в майбутньому буде збудовано пам'ятник чорнобильцям.

Література:

Тараненко М. З журбою пам'ять поєдналась // Слобід. край.- 1996.- 27 квіт.

ПАМ'ЯТНИЙ ЗНАК РЕПРЕСОВАНИМ КОБЗАРЯМ, БАНДУРИСТАМ, ЛІРНИКАМ

Було відкрито в саду ім.Т.Г.Шевченка біля театру опери та балету у Харкові 14 жовтня 1997 року. Автори пам'ятного знака - скульптори Валерій Бондар, Василь Семенюк, Олекса Шауліс і архітектор Олекса Морус.

Пам'ятний знак зроблено у вигляді гранітного моноліта, на якому висічено знівечену кобзу та слова: "Пам'яті репресованих кобзарів".

Пам'ятник споруджено на пожертви громадян з ініціативи Спілки молоді Харківщини.

Кобзарі, бандуристи, лірники завжди були наставниками українського народу, виразниками його прагнень та сподівань. Вони ніколи не були просто музикантами, що розважали народ. Кобзарі виступали будителями совісті народної і свою діяльність будували на християнській вірі та високій моралі. Духовний пріоритет кобзарської справи був домінуючим і ставився вище від виконавської майстерності. Це добре розуміли не тільки народні співці, а й суспільство, яке завжди високо цінувало і шанувало українських кобзарів. Кобзарі пропагували любов до ближнього, до свого народу і рідного краю. Тоталітарний режим вживав заходів, щоб не тільки викоренити християнські мотиви з кобзарського мистецтва, але й переслідував і фізично знищував українське кобзарство. У пресі дедалі частіше з'являються повідомлення, що в Харкові у 1932 році було скликано ніби-то на з'їзд кобзарів з усієї України. Потім їх було знищено. Нещодавно в Україні побачила світ книга американського вченого Роберта Конквеста "Жнива скорботи", в якій, зокрема, йдеться і про знищення українських Гомерів: "Популярна в народі національна культура протягом віків підтримувалася в українському селі бардами, оспіваними Шевченком кобзарями, які, мандруючи від села до села, заробляли на життя виконанням старовинних народних пісень і переказом народних балад. Вони постійно нагадували селянам про їхнє вільне і героїчне минуле. Це "небажане явище" тому було придушене. Кобзарів скликали на з'їзд і, зібравши їх там, усіх разом заарештували. За наявними відомостями, багатьох з них розстріляли - в цьому була своя логіка, бо від них було мало користі в таборах примусової праці" (адже більшість з них були сліпими). Так було знищено, за одними відомостями, 200, за іншими - 337 кобзарів. В усякому разі на першу республіканську нараду кобзарів, що відбулася у 1939 р. у Києві, зібралось всього близько 30 народних співців. Нечисленною була і нарада кобзарів і лірників 1955 р., скликана за ініціативою М.Т.Рильського.

Але кобзарська родина не зникла. Кобзарську традиційну школу було відтворено вже зрячими митцями, котрі перейняли мистецтво кобзарства від окремих уцілілих автентичних співців. Різні за віком, освітою і місцем проживання люди знаходять час і кошти, щоб, власноручно виготовивши самобутні інструменти, поринути у світ давнього кобзарського мистецтва і мандрувати Україною, аби донести до сучасників одну з народних традицій, що вже, здавалось, була безнадійно втраченою.

І відкриття пам'ятника репресованим кобзарям було приурочено до проведення у Харкові I Всеукраїнського огляду автентичного виконавства на традиційних кобзарських інструментах, присвяченого 95-й річниці історичного виступу зібраних Г.Хоткевичем кобзарів, лірників і народних музик на XII Археологічному з'їзді у Харкові та 120-річчю від дня народження Гната Хоткевича - засновника харківської школи бандури.

Література:

Жеклинський Б. До питання про християнські основи традиційного кобзарства // Народна творчість та етнографія.- 1998.- №4.- С. 100.- (Розвідки і повідомлення).

Литвин М. Розстріляний з'їзд кобзарів // Народна творчість та етнографія.- 1998.- №4.- С. 95-99.- (Розвідки і повідомлення).

Ющенко О. Із свідчень про трагічний з'їзд кобзарів // Народна творчість та етнографія.- 1998.- №4.- С. 99-100.- (Розвідки і повідомлення).

Зборовський А. Кобзарський фестиваль // Культура і життя.- 1998.- 18 лют.

Ковальчук Н. есть еще кобзари в Украине // Событие.- 1997.- 24-30 окт.

Твердов С. Речникам волелюбного народу // Слобода.- 1997.- 21 жовт.- (Пісня і пам'ять).

ПАМ'ЯТНИЙ ЗНАК “ЗАГИБЛИМ, АЛЕ НЕПЕРЕМОЖЕНИМ”

Було відкрито 15 вересня 1997 р. поблизу села Павлівка-2 Лозівського р-ну Харківської області.

Монумент споруджено в пам'ять про радянських воїнів, що загинули в ході невдало проведеної радянським командуванням Барвінківсько-Харківської воєнної операції у травні 1942 р., коли радянські армії, що потрапили в оточення, були безжально знищені фашистами. Сім'ї тисяч радянських воїнів, що загинули тоді, отримали повідомлення: “Пропає без вісти”.

Автор пам'ятного знака - головний архітектор Лозівського р-ну В.М.Дивинський - спорудив його у вигляді гранітного двоярусного постаменту, з якого зметнулась у небо біла металева 15-метрова стела, яку вінчає червона зірка.

Місце встановлення пам'ятника на відзнаку цієї героїчно-трагічної сторінки нашої історії обране не випадкове. Це курган із залишками козацької фортеці ХУІІІ ст., що символізує зв'язок героїзму різних поколінь нашого народу.

Література:

Загибим, але непереможеним // Голос Лозівщини.- 1997.- 18 верес.- (Пам'ять).

Загибим, але непереможеним // Голос Лозівщини.- 1997.- 23 верес.- (Фоторепортаж).

“Пам'ятник героям!” // Голос Лозівщини.- 1997.- 16 верес.- (Хроніка патріотичної акції).

ПАМ'ЯТНИК ДМИТРОВІ ІВАНОВИЧУ ЯВОРНИЦЬКОМУ

Відкрито у листопаді 1998 р. у с. Борисівка Харківського р-ну Харківської обл.

Автори пам'ятника - Наталя та Олексій Фоменко.

Яворницький Дмитро Іванович [6.XI.1855, с. Сонцівка, тепер с. Борисівка Харківської обл.- 5.UII.1940, Дніпропетровськ] - український історик, археолог, етнограф, фольклорист, письменник, академік АН УРСР з 1929 р., автор численних праць з історії Запорізької Січі.

Д.І.Яворницький народився на Харківщині, у с. Борисівка, тут пройшли його дитячі роки. Здобувши початкову освіту у рідному селі, 1867 р. вступив до Харківського повітового училища. У 1871 - 1877 р.р. вчився у Харківській духовній семінарії, потім - на історико-філологічному факультеті Харківського університету, де і сформувався наукові інтереси вченого. Протягом 1882 - 1885 р.р. викладав історію у харківських гімназіях, вивчав історію України, подорожував по місцях колишньої Запорізької Січі, друкував враження від цих подорожей у газеті “Харьковские губернские ведомости”. У 1884 р. почав читати лекції “Про запорізьких козаків”, але був звинувачений у сепаратизмі і звільнений з університету. У 1885 р. виїхав до Петербурга.

Література:

Яворницький Дмитро Іванович: [Біогр. довідка] // Український енциклопедичний словник.- К., 1987.- Т. 3.- С. 709.

Висоцький А.А. Яворницький Дмитро Іванович // Літературна Харківщина: Довідник.- Х.: Майдан, 1995.- С. 360 - 362.

Леміщенко В. Землі святої вірнії сини // Трибуна трудящих (Харківський р-н).- 1998.- 21 лист.- (Низький уклін і шана вам!).

Певец Запорожского казачества // Время.- 1998.- 17 нояб.- (Память).

ПАМ'ЯТНИК І МЕМОРІАЛЬНІ ДОШКИ, ПРИСВЯЧЕНІ ОЛЕКСАНДРОВІ СТЕПАНОВИЧУ МАСЕЛЬСЬКОМУ

Пам'ятник на могилі О.С.Масельського на кладовищі № 2 по вул. Пушкінській, 102, а також меморіальні дошки на будинку Держпрому, де він працював з 1983 до 1996 р. і на будинку № 17 по вул.Гіршмана, де він жив з 1979 до 1996 р., було відкрито у м.Харкові 7 грудня 1996 р. - в день, коли йому виповнилось би 60 років.

Автори пам'ятника - скульптори О.Табатчиков, В.Литвинов, А.Антропов.

Масельський Олександр Степанович [7.XII.1936 р. - 12.04.1996 р.] - голова Харківської обласної Ради народних депутатів, голова Харківської обласної держадміністрації, який 13 років керував областю.

Література:

Александрова В. Щоб пам'ятали // Слобід. край.- 1996.- 10 груд.

Пилюгина Н. К нему не зарастет народная тропа // Веч. Харьков.- 1996.- 10 дек.

Ясинский В. В граните и в мраморе // Время.- 1996.- 10 дек.

МЕМОРІАЛЬНА ДОШКА, ПРИСВЯЧЕНА ПАМ'ЯТІ МИХАЙЛА ВАЛЕНТИНОВИЧА КУЛЬЧИЦЬКОГО

Відкрита 24 вересня 1989 р. на будинку №9 по вул. Греківській у м. Харкові, де він жив.

Кульчицький Михайло Валентинович [19.УІІІ.1919, м. Харків - 19.01.1943] - поет.

Народився у Харкові, тут він ріс, вчився в школі, потім на філологічному факультеті Харківського університету (1937 - 1939), потім, у 1939 - 1941 р.р. - в Літературному інституті ім.М.Горького. Друкуватись почав у 1935 р. в піонерській пресі українською та російською мовами. Загинув у 1943 р. на Сталінградському фронті.

Література:

Козлова А.Г. Кульчицький Михайло Валентинович // Літературна Харківщина: Довідник.- Х.: Майдан, 1995.- С. 199.

“Самое страшное в мире - это быть успокоенным” // Веч. Харьков.- 1994.- 16 июня.- (Любит ли Харьков своего поэта?)

МЕМОРІАЛЬНА ДОШКА, ПРИСВЯЧЕНА ПАМ'ЯТІ МИКОЛИ ПАВЛОВИЧА БАРАБАШОВА

Відкрито 7 червня 1994 р. на будинку № 67/ 69 по вул. Пушкінській у м. Харкові, де він народився.

Барабашов Микола Павлович [18 (30).ІІІ.1894, м. Харків - 21.ІУ.1971, м. Харків] - видатний український вчений, академік АН України з 1948р., засл. діяч науки УРСР з 1941 р., засновник харківської школи вчених-астрономів. Закінчив у 1919 р. Харківський університет. З 1930 р. - директор Харківської астрономічної обсерваторії. Праці в галузі астрофізики (дослідження фізичних умов на планетах і Місяці).

Література:

Барабашов Микола Павлович: [Біогр. довідка] // Український радянський енциклопедичний словник.- К.,1986.- Т. 1.- С. 134.

Памяти академика // Панорама.- 1994.- № 24.

МЕМОРІАЛЬНА ДОШКА, ПРИСВЯЧЕНА ПАМ'ЯТІ ВАСИЛЯ НАЗАРОВИЧА КАРАЗІНА

Відкрита у травні 1995 р. на фасаді Харківського державного університету у зв'язку з 190-річчям від дня заснування цього учбового закладу .

Каразін Василь Назарович [30.01 (10.ІІ).1773, с. Кручик, тепер Богодухівського р-ну Харківської обл. - 4 (16). ХІ.1842, м. Миколаїв] - російський і український вчений, винахідник, освітній і громадський діяч, публіцист, журналіст.

За ініціативою Каразіна засновано Харківський університет (1805), при ньому бібліотеку і друкарню, створено Філотехнічне товариство (1811 - 1818) для розповсюдження досягнень науки і техніки і сприяння розвитку промисловості і економіки України, закладено університетський ботанічний сад, відкрито першу сільську школу на Слобожанщині. Каразін був першим науковим публіцистом на Україні, автором понад 60 друкованих праць з різних галузей наук: літератури, історії України, статистики, економіки, географії, агрономії, кліматології, метеорології, селекції, хімії, харчової промисловості, конструювання сільськогосподарських машин.

З 1820 р. редагував журнал “Соревнователь просвещения и благотворения”, був віце-президентом Вільного товариства любителів російської словесності. Разом з М.Костомаровим та І.Срезневським видавав альманах “Молодик”, був співробітником газети “Губернские ведомости”, вперше опублікував твори Г.Сковороди.

Література:

Каразин Василий Назарович: [Биогр. справка] // Украинская советская энциклопедия.- К., 1980.- Т. 4.- С. 470 - 471.

Памяти В.Н.Каразина // Веч. Харьков.- 1995.- 23 мая.

МЕМОРІАЛЬНА ДОШКА, ПРИСВЯЧЕНА ПАМ'ЯТІ ОЛЕСЯ ГОНЧАРА

Відкрита 3 квітня 1996 р. на будинку філії бібліотеки Харківського державного університету по вул. Університетській, 23, де до Великої Вітчизняної війни знаходився деканат філологічного факультету ХДУ, на якому у 1938 - 1941 р.р. навчався Олесь Гончар.

Автор дошки і горельєфа на ній - харківський скульптор С.Якубович.

Гончар Олесь (Олександр) Терентійович [3.ІУ.1918, сл.Суха Козельщанського р-ну Полтавської обл. - 14 липня 1995 р., м.Київ] - прозаїк, публіцист, громадський діяч, академік НАН України.

З Харковом Олесь Гончар мав тісні зв'язки. З 1934 до 1937 р. він навчався у Харківському технікумі журналістики ім М.Островського, працював у харківській обласній комсомольській газеті “Ленінська зміна”. Тут, у Харкові, у 1937 р. він починає свою літературну діяльність, друкуючи оповідання в газетах і журналах. У 1938 р. вступив на філологічний факультет Харківського університету. Війна перервала навчання. У 1941 р. О.Гончар добровольцем іде на фронт. До Харкова він більше не повернувся, але харківський період життя відобразив у своїх романах “Людини і зброя”, “Циклон” та інших творах.

Література:

Тимченко В.Д. Гончар Олесь (Олександр) Терентійович // Літературна Харківщина: Довідник.- Х.: Майдан, 1995.- С. 110 - 111.

Будівничий духовних соборів // Слобід. край.- 1996.- 6 квіт.

Рекало Ю., Знаковський В. Будівничому соборів нашої духовності // Слобода.- 1996.- 10 апр.- (Пам'ять).

Романовский В. Олесь Гончар в Харькове // Веч. Харьков.- 1996.- 4 апр.

МЕМОРІАЛЬНА ДОШКА, ПРИСВЯЧЕНА ПАМ'ЯТІ МИКОЛИ ПЕТРОВИЧА БАЛІНА

Встановлена у жовтні 1996 р. на будинку № 40 по вул. Чернишевського у м. Харкові, в якому він мешкав з 1861 до 1864 року. Дошку встановлено з нагоди 130-річчя від дня заснування першого в Україні споживчого товариства, одним з фундаторів якого був М.П.Балін.

Балін Микола Петрович ще в шкільні роки захопився громадською роботою. Він відмовився від спадщини батька-аристократа і приїхав до Катеринослава (нині Дніпропетровськ), де займався громадсько-просвітницькою діяльністю. У 1861 р. М.П.Балін переїхав до Харкова і оселився в будинку інженера Мороховцева за згаданою адресою. У 1866 р. М.П.Балін разом з викладачем Харківського університету О.А.Бриліантовим розробили статут Харківського товариства споживачів, який і був затверджений 6 жовтня 1866 р. Торгову діяльність товариство розпочало 27 січня 1867 р.

Література:

Андрієнко Ю. Засновнику харківського споживчого // Слобід. край.- 1996.- 31 жовт.

МЕМОРІАЛЬНА ДОШКА, ПРИСВЯЧЕНА ПАМ'ЯТІ ПЕТРА ЮХИМОВИЧА ШЕЛЕСТА

Відкрита 12 жовтня 1996 р. на фасаді загальноосвітньої школи № 1 у селищі Андріївка Балаклійського р-ну Харківської обл.

Шелест Петро Юхимович [14.ІІ.1908, с. Андріївка Балаклійського р-ну Харківської обл. - 22 .01.1996, м. Москва, похований у м. Києві] - діяч Комуністичної партії і Радянської держави, Герой Соціалістичної Праці (1968). З липня 1963 р. - перший секретар ЦК КПУ. Не зважаючи на різне відношення нині у суспільстві до компартії і її керівників, П.Ю.Шелест визнається усіма.

Література:

Шелест Петро Юхимович: [Біогр. довідка] // Український радянський енциклопед. словник.- К., 1968.- Т. 3.- С. 791.

Ліщина М. Пам'яті П.Ю. Шелеста // Серп і молот (Балаклійський р-н).- 1996.- 16 жовт.

Логвиненко Л. Селище Андріївка та його відомі та невідомі мешканці // Слобід. край.- 1997.- 13 груд.

МЕМОРІАЛЬНА ДОШКА, ПРИСВЯЧЕНА ПАМ'ЯТІ МАР'ЯНА МИХАЙЛОВИЧА КРУШЕЛЬНИЦЬКОГО

Відкрита 28 червня 1997 р. на честь 100-річчя від дня народження артиста на фасаді Харківського академічного театру української драми ім. Т.Г.Шевченка (вул. Сумська, 9), де він працював з 1920 до 1952 р.

Крушельницький Мар'ян Михайлович [18.IV.1897, с. Пилява, тепер Тернопільської обл. - 5.IV.1963, м. Київ] - український актор, режисер, педагог, нар. арт. СРСР з 1944 р. Учень В.Юрчака та Л.Курбаса. Сценічну діяльність почав у 1916 р. в Тернополі. У 1921 - 23 р.р. - в Руському народному театрі у Львові. З 1924 р. - актор, з 1933 р. - художній керівник, режисер і актор театру "Березіль" (з 1935 р.- Харківський український драматичний театр ім.Т.Г.Шевченка). У 1952 - 1963 р.р. - актор і режисер (з 1954 р. - головний режисер) Київського українського драматичного театру ім І.Я.Франка. Педагогічною діяльністю займався з 1936 р., з 1947 до 1952 - професор Харківського, з 1952 до 1963 - Київського театральних інститутів. З 1926 р. знімався в кіно. Лауреат Державних премій СРСР 1947 і 1948 р.р.

Література:

Крушельницький Мар'ян Михайлович: [Біогр. довідка] // Митці України: Енциклопед. довідник.- К., 1992.- С. 337.

Андріяненко Ю. Увековечен в серцях и в камне // Слобода.- 1997.- 4 июля.- (Событие).

Хомайко В. Встретились Курбас и Крушельницкий // Веч. Харьков.- 1997.- 3 июля.- (Память).

МЕМОРІАЛЬНА ДОШКА, ПРИСВЯЧЕНА ПАМ'ЯТІ ЮРІЯ ВАСИЛЬОВИЧА КОНДРАТЮКА (О.Г.ШАРГЕЯ)

Відкрита у червні 1997 р. на будинку № 36/38 по вул. Сумській у м. Харкові. На цьому місці раніше знаходився будинок Українського науково-дослідного інституту променергетики, де в 1933 - 1934 р.р. працював вчений. Дошку роботи харківського архітектора М.Ф.Овсянкіна встановлено до 100-річчя від дня народження Ю.В.Кондратюка.

Кондратюк Юрій Васильович (справжнє ім'я - Шаргей Олександр Генадійович) [9 (21).VI.1897, м. Полтава - початок жовтня 1941, за іншими даними - лютий 1942, Козельський р-н Калузької обл.) - український вчений, винахідник, видатний теоретик космонавтики і ракетної техніки. Кондратюк вивів основне рівняння польоту ракети, розглянув енергетично найвигідніші траєкторії космічних польотів, виклав теорію багатоступінчастих

ракет, займався проблемами ракетного палива. Його ідеї і розробки використовуються по мірі розвитку космонавтики, зокрема при створенні космічних систем, при розрахунках траєкторій польотів на Місяць (політ американського корабля “Аполлон”).

Під час роботи у Харкові Ю.В.Кондратюк був науковим керівником групи по проектуванню і будівництву найбільшої в світі Кримської вітроелектростанції. Його розробки з питань будівництва залізобетонних веж і вітротехніки використано, зокрема, при будівництві телевежі в Останкіно (Москва).

Ю.В.Кондратюк загинув на фронті під час Великої Вітчизняної війни.

Його іменем названо один із кратерів на зворотному боці Місяця.

Література:

Кондратюк Юрий Васильевич: [Биогр. справка] // Украинская советская энциклопедия.- К., 1981.- Т. 5.- С. 252.

Александрова В. Думкою сягає до зірок // Слобід. край.- 1997.- 19 черв.

Романовский В. Открывший дорогу к звездам // Веч. Харьков.- 1997.- 10 июня.- (Вот такие новости).

Теоретику космонавтики посвящается // Слобода.- 1997.- 24 июня.- (Событие).

МЕМОРІАЛЬНА ДОШКА, ПРИСВЯЧЕНА ПАМ'ЯТІ КЛАВДІЇ ІВАНІВНИ ШУЛЬЖЕНКО

Відкрита у червні 1997 р. на будинку № 45 по вул Володимирській у м. Харкові, де з 1906 до 1930 р. вона жила. Відкриття меморіальної дошки було приурочене до річниці від дня смерті співачки.

Шульженко Клавдія Іванівна [11 (24).ІІІ.1906, м. Харків - 17.УІ.1984, м. Москва] - естрадна співачка, нар. арт. СРСР з 1971 р.

Народилась і виросла у Харкові. З 1923 р. - актриса Харківського драматичного театру, з 1928 - солістка Ленінградського мюзик-холу, джаз-оркестру, з 1943 р - жила і працювала в Москві.

Література:

Шульженко Клавдія Іванівна: [Біогр. довідка] // Митці України: Енциклопед. довідник.- К., 1992.- С. 661.

Львов Ал. Клавдія Шульженко: “Где я? В Харькове?” // Время.- 1997.-21 июня.- (Памяти певицы).

Логачева Р. “Здесь по улице когда-то...” // Веч. Харьков.- 1997.- 19 июня.- (Память).

МЕМОРІАЛЬНА ДОШКА, ПРИСВЯЧЕНА ПАМ'ЯТІ ОЛЕКСАНДРА ГЕОРГІЙОВИЧА ІВЧЕНКА

Відкрита 11 червня 1998 р. на будинку Харківського політехнічного університету, де він навчався у 1930 - 1935 р.р. Цю подію приурочено до 95-річчя від дня народження конструктора.

Івченко Олександр Георгійович [23 (10). XI.1903, м. Токмак, тепер Запорізької обл - 30.УІ.1968, м. Запоріжжя] - конструктор авіадвигунів, академік АН УРСР (1964), Герой Соціалістичної Праці (1963), лауреат Державної премії СРСР (1948), Ленінської премії (1960).

У 1935 р. він закінчив Харківський механіко-машинобудівельний інститут. Працював над створенням авіаційних поршневих, турбореактивних і турбогвинтових двигунів, які було встановлено на багатьох літаках і вертольотах.

Література:

Івченко Александр Георгиевич: [Биогр. справка] // Большая советская энциклопедия.- М., 1972.- Т. 10.- С. 23.

Муравьёв Ю. Запорожье - Харьков. Из истории отечественного авиастроения: (К 95-летию со дня рождения конструктора А.Г.Ивченко) // Панорама.- 1998.- 28 нояб.

МЕМОРІАЛЬНА ДОШКА, ПРИСВЯЧЕНА ПАМ'ЯТІ СЕРГІЯ ВОЛОДИМИРОВИЧА ПИЛИПЕНКА

Відкрита 21 червня 1998 р. на будинку № 4 на площі Рози Люксембург у м. Харкові - колишньому Селянському будинку, де у 20-х р.р. мешкав С.В.Пилипенко.

Автор меморіальної дошки - дочка письменника, скульптор із США Миртала Пилипенко. Вона виконала бронзовий портрет батька на фоні землі, що розтріскалась. Це символ розколотого життя письменника. Під портретом вірші Миртали, присвячений батькові:

“Хай проб’ється голос мій
крізь час, землю і море -
я тобі свою пам’ять несучу,
і любов, і тугу, і горе.”

Пилипенко Сергій Володимирович (псевдоніми - Сергій Сліпий, Плугар, Книгочій) [22.УІІ.1898, м. Київ - ІІІ.1934] - український письменник, фундатор і керівник Спілки селянських письменників “Плуг”.

С.В.Пилипенко народився в сім'ї вчителя. Навчався на філологічному факультеті Київського університету, але був виключений і висланий з Києва за антиурядову діяльність без права в'їзду в університетські міста. Вчителював у м. Бровари під Києвом. У 1914 р. був призваний у царську армію, брав участь у першій світовій війні.

У 20-ті р.р. працював у Харкові в газетах "Більшовик", "Вісті", "Комуніст", "Селянська правда", обіймав керівні посади у видавництвах ДВУ, "Книгоспілка". Автор понад 30 книжок оповідань та байок.

У листопаді 1933 р. був заарештований, звинувачений у приналежності до "української контрреволюційної організації" і засуджений до страти. У 1957 р. реабілітований посмертно.

Меморіальна дошка, присвячена пам'яті С.В.Пилипенка виготовлена на кошти дочок Пилипенка - Ести та Миртали. Старша - професор славістики Мічиганського університету. Молодша - скульптор і поет.

Саме в день відкриття меморіальної дошки у Харкові в США, де живуть сестри Пилипенко, святкувався День батька, до якого і приурочили вони свій приїзд у місто свого дитинства з метою увічнення пам'яті батька.

Література:

Варенікова О.В. Пилипенко Сергій Володимирович // Літературна Харківщина: Довідник.- Х.: Майдан, 1995.- С. 260.

Тарасова Л. "Хай проб'ється голос мій крізь час ..." // Веч. Харьков.- 1998.- 27 июня.- (Годы. Люди. Жизнь).

МЕМОРІАЛЬНА ДОШКА, ПРИСВЯЧЕНА ПАМ'ЯТІ СЕРГІЯ ФОТІЄВИЧА БЕСЄДІНА

Відкрита 23 жовтня 1998 р. на будинку № 9 по вул. Культури у м. Харкові, де майже півстоліття жив художник.

Бесєдін Сергій Фотієвич [25.IX (8.X).1901, м. Харків - 22.II.1996, м. Харків] - український живописець і графік, заслужений діяч мистецтв України з 1970 р.

Закінчив у 1929 р. Харківський художній інститут, в якому потім викладав (пізніше - Харківський художньо-промисловий інститут) і професором якого був з 1960 р. Досліджував історію харківської художньої школи.

Література:

Бесєдін Сергій Фотійович: [Біогр. довідка] // Митці України: Енциклопед. довід.- К., 1992.- С. 62.

Память сердца // Веч. Харьков.- 1998.- 24 окт.- (Вчера. Сегодня. Завтра).

МЕМОРІАЛЬНА ДОШКА, ПРИСВЯЧЕНА ПАМ'ЯТІ Д.В. ВОЛКОВА

Встановлено у 1998 році в П'ятихатках, на будинку по проспекту Курчатова, 11, в якому жив всесвітньо відомий вчений-фізик.

Світову славу вченому принесло відкриття нового виду симетрії, який пізніше отримав назву "суперсиметрія", на основі якої була побудована теорія супергравітації. Концепція суперсиметрії обумовила основний напрямок розвитку фізики елементарних часток останніх десятиліть. Дмитру Васильовичу Волкову належать також глибокі ідеї в теорії релятивістських струн та суперструн, яка заклала основи для побудови єдиної теорії фундаментальних взаємодій. Над нею він працював останні роки свого життя.

Заслужений діяч науки України Дмитро Васильович Волков був прекрасним педагогом, який створив свою наукову школу.

Література:

Автору "суперсиметрії" // Грани.- 1998.- 6 - 12 нояб.- (Хроника событий).

Столярова Н. Мемория - значит память // Веч. Харьков.- 1998.- 3 нояб.- (Вот такие новости).

МЕМОРІАЛЬНА ДОШКА, ПРИСВЯЧЕНА ПАМ'ЯТІ ДМИТРА ЛЬВОВИЧА КЛЕБАНОВА

Відкрита у грудні 1998 р. на будинку № 5 по вулиці Красіна, де з 1944 до 1986 р. жив композитор.

Автори меморіальної дошки - скульптор Олександр Рідний та архітектор Владислав Каменський.

Клебанов Дмитро Львович [12 (25).УІІ.1907, м. Харків - 6.УІ.1987, м. Харків] - український композитор, засл. діяч мистецтв УРСР з 1967 р., засновник української симфонічної школи, автор понад ста відомих музичних творів, які визнано сучасною класикою в усьому світі.

Закінчив у 1926 р. Харківський музично-драматичний інститут. З 1934 р. - викладач Харківської консерваторії (з 1963 р. - Харківського інституту мистецтв). Його учнями були відомі композитори Б.Яровинський, М.Кармінський, В.Губаренко, В.Бібік, В.Птушкін та ін.

Література:

Клебанов Дмитро Львович: [Біогр. довідка] // Митці України: Енциклопед. довідник.- К., 1992.- С. 298.

Бежина Н. Композитор залишився жити у творах, учнях, пам'яті людей // Панорама.- 1998.- 5 дек.- (Видатні земляки).

Буряковская Т. Мелодия оставленная миру // Время.- 1998.- 3 дек.- (Память).

Логачова Р. А музика звучит // Веч. Харьков.- 1998.- 1 дек.- (Вчера. Сегодня. Завтра).

МЕМОРІАЛЬНА ДОШКА, В ПАМ'ЯТЬ ПРО ЗУСТРІЧ АДАМА МІЦКЕВИЧА ТА ПЕТРА ГУЛАКА-АРТЕМОВСЬКОГО

Відкрита у грудні 1998 р. на фасаді будинку колишнього університету по вул. Університетській, 16 (нині Інженерно-педагогічна академія), де відбулася зустріч славних синів народів України і Польщі.

На бронзовій дошці - портрети Адама Міцкевича та Петра Гулака-Артемівського і викарбовані українською та польською мовами слова: "В пам'ять зустрічі у грудні 1825 р. у Харкові".

Видатний польський поет Адам Міцкевич бував у нашому місті, відвідуючи свого брата Олександра, який працював в Харківському університеті професором римського права. А Петро Петрович Гулак-Артемівський викладав тут польську мову, історію, географію, статистику, очолював кафедру російської історії, був деканом словесного факультету, а у 1841 - 1849 р.р. - ректором університету.

Автор меморіальної дошки - харківський скульптор Фелікс Бетліємський. Кошти на її виготовлення виділило Міністерство культури Республіки Польщі.

Література:

Кабардін С.О. Гулак-Артемівський Петро Петрович // Літературна Харківщина: Довідник.- Х.: Майдан, 1995.- С. 124 - 125.

Довгопол В.С. Міцкевич Адам Бернард // Літературна Харківщина: Довідник.- Х.: Майдан, 1995.- С. 237 - 238.

Бежина Н. Адам Міцкевич був у Харкові // Панорама.- 1999.- 9 янв.

Левоненко А. На память о встрече в Харькове, в декабре 1825-го ... // Время.- 1998.- 26 дек.- (Связь времен).

МЕМОРІАЛЬНА ДОШКА, ПРИСВЯЧЕНА ПАМ'ЯТІ МИХАЙЛА ІЛЛІЧА КОШКІНА

Відкрита 3 грудня 1998 р. на будинку КБ Харківського заводу ім. Малишева до 100-річчя від дня народження конструктора.

Кошкін Михайло Ілліч [3.XII (21.XI).1898, с. Бринчаги Переславль-Заліського р-ну Ярославської обл. - 26.IX.1940, м. Харків] - головний конструктор танка Т-34 - кращого танка часів 2-ї світової війни.

Після закінчення у 1934 р. Ленінградського політехнічного інституту, М.І.Кошкін працював в КБ Ленінградського заводу дослідного машинобудування ім. Кірова. У січні 1937 р. його командували на Харківській паравозобудівельний завод, який незабаром став танковим. Тут М.І.Кошкін всю свою енергію і знання вкладає в легендарний танк ХХ сторіччя, який вирішив долю багатьох битв Великої Вітчизняної війни. Життя розпорядилось так, що він не побачив своє дітище в бойових умовах - головний конструктор танка Т-34 помер напередодні війни, не доживши до 42 років. Могила М.І.Кошкіна не збереглася (зруйнована авіабомбою в роки війни). У 1942 р. він посмертно був удостоєний Державної премії СРСР, а лише у 1990 р. - звання Героя Соціалістичної Праці.

До 40-річчя Перемоги в Харкові було споруджено пам'ятник М.І.Кошкіну. Але головний свій пам'ятник конструктор звів сам. Жоден інший зразок бойової техніки у світі не був так піднесений на п'єдестали, як танк Т-34. Сьогодні близько 400 "тридцятьчетвірок" встановлені в містах і на місцях боїв Європи.

Література:

Кошкин Михаил Ильич: [Биогр. справка] // Большая советская энциклопедия.- М., 1973.- Т. 13.- С.304.

Корсунский В. Человек, создавший лучший танк второй мировой. К 100-летию со дня рождения М.И.Кошкина // Время.- 1998.- 3 дек.- (Лица сквозь время).

Матеріал підготувала: Шульга Л.В.- зав. відділом інформації з питань культури та мистецтва ХОУНБ

Бібліографію склала: Казанцева Н.Ю. - провідний бібліограф відділу інформації з питань культури та мистецтва ХОУНБ